ВЕСЕЛКА

ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ

THE RAINBOW

A CHILDREN'S MAGAZINE

РІК VIII. ЖОВТЕНЬ 1961 Ч. 10. (86

Наша пошта

Роман Стельмах з Балтімору (Н. Й.) прислав нам такого листа:

Дорога „Веселко!" Жду на Тебе щодня. Дуже люблю Твої гарні оповідання й вірші. Маю вісім років і ходжу до другої кляси американської школи та до третьої української. Українська школа приміщується при церкві св. Михаїла. В школі є дитячий хор під керівництвом проф. Сенюти. Я й моя сестричка Галя належимо до хору. Дуже люблю ходити на проби. Вчимося співати українські народні й церковні пісні.

У квітні відбулася в Балтіморі велика академія для відзначення сотих роковин смерти Т. Шевченка. На цьому святі співав і наш шкільний хор. Ми відспівали дві пісні — „Гимн в честь Т. Шевченка" й „Діброва". Учасникам академії найбільше сподобався наш виступ.

Я дуже тішуся, що й ми, українці в Америці, сповнимо Заповіт Тараса Шевченка і поставимо Поетові пам'ятник у Вашинґтоні.

Висилаю передплату на „Веселку" й одного доляра на її пресовий фонд. Здоровлю щиро й бажаю успіхів!

Відповідь Редакції:

Дорогий Романе! Тішить нас, що „Веселка" Тобі подобається, і дякуємо за пожертву. Твій опис Шевченківської академії дуже цікавий. Гарно, що Ти з сестричкою належиш до шкільного хору. Українські діти повинні плекати хорове мистецтво й вивчати народні пісні. Здоровимо Тебе й Твою сестричку Галю!

Справлення коректорського недогляду: У числі „Веселки" за вересень ц. р. у вірші Р. Завадовича „Школярик я" надруковано помилково „матінько". Має бути „матінко". — **Редакція.**

Розгадаймо!

1. ЩО ЦЕ?

а) По синьому морі золотий корабель плаває.

б) Висить — не знає де, б'є — не знає кого, показує — не знає що, рахує — не знає скільки.

2. ІСТОРИЧНА ЗАГАДКА

На місце рисок поставте бракуючі букви, щоб вийшло місце славного бою й перемоги українського гетьмана над ворогами:

І—ак, —лена, к—ітка, ві—ер, м—ра, —оля, срібл—, —ума, кил—м.

3. УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ЗАГАДКИ

а) Широке, а не море,
Золоте, а не гроші,
Сьогодні на землі,
А завтра на столі.

б) Дванадцять братів один за одним блукають,
один одного обминають.

в) Усіх одягає, а сама гола.

г) Зуби має, а зубного болю не знає.

4. РЕБУСИК

(Уклав Богдан Лихо)

Яка це книжка і хто її написав?

РОЗГАДКИ ЗАГАДОК за вересень: ЛОГОГРИФИ: а) Сова — слова; б) міст — місто. УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ЗАГАДКИ: а) Огорожа; б) придорожний стовп, що вказує милі, кілометри; в) сито, решето, цідилко; г) двері. МОНОГРАМА: Волосся — колосся.

STATEMENT REQUIRED BY THE ACT OF AUGUST 24, 1912, AS AMENDED BY THE ACTS OF MARCH 3, 1933, JULY 2, 1946 AND JUNE 11, 1960 (74 STAT. 208) SHOWING THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, AND CIRCULATION OF

VESELKA (*THE RAINBOW*), published monthly and entered as second-class mail at the Main Post Office, Jersey City, New Jersey, for the year 1961.

1. The names and addresses of the publisher, editor, managing editor, business managers are: Publisher: Ukrainian National Association, Inc., a Fraternal Benefit Society, 81-83 Grand St., Jersey City, N.J.; Editor: Anthony Dragan, 95 Van Nostrand Ave., Jersey City, N.J.; Managing editor: Anthony Dragan, 95 Van Nostrand Avenue, Jersey City, N. J.; Business manager: Joseph Lesawyer, 141-19 Hoover Avenue, Briarwood, L. I., N. Y.

2. The owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding 1 percent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a partnership or other unincorporated firm, its name and address, as well as that of each individual member, must be given.): The Ukrainian National Association, Inc., A Fraternal Benefit Society, 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

3. The known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: (If there are none, so state.): None.

4. Paragraphs 2 and 3 include, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting; also the statements in the two paragraphs show the affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner.

5. The average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the 12 months preceeding the date shown above was: (This information is required by the act of June 11, 1960 to be included in all statements regardless of frequency of issue.): 3,200.

JOSEPH LESAWYER, Business Manager.

Sworn to and subscribed before me this 28th day of September, 1961.

JOSEPH A. MARZITELLO, Notary Public, New Jersey

(Seal) (My commission Expires Sept. 15, 1965)

Ілюстрація на обкладинці:
П. Холодний — Жовтень, місяць книжки

Михайло МАМОРСЬКИЙ *Ілюстрація Юрія КОЗАКА*

В ГОСТИНУ ДО КНИГАРНІ

Настали дні осінні, туманами сповиті, задумані та хмарні. Пора, пора остання усім нам, друзі-діти, в гостину до книгарні. Давненько, вже давненько туди ми заглядали, що соромно й признатись, а книжечки хороші зідхали, позіхали, вже й встигли переспатись.

І книжечки ті кажуть: „Ой, не на те нас, друзі, в друкарні друкували, щоб ми тут, на полиці, у смутку та й у тузі без праці-діла спали, а лиш на те, щоб діти, хлоп'ята і дівчата, читали нас пильненько, бо кожна добра книжка — то приятель дитині, то друга рідна ненька!"

Отак у смутку й тузі говорять книжечки ті, барвисті, мудрі, гарні . . .

Пора, пора вже крайня усім нам, друзі-діти, в гостину до книгарні. Як прийдемо в книгарню, хлоп'ята і дівчата, то станемо рядочком і вибачення будем у книжечок прохати тихеньким голосочком:

„Простіть, книжки, прохаєм, що ми про вас забули, нечемні трохи стали і ні казок цікавих, ні віршиків хороших так довго не читали. Простіть, книжки, прохаєм, що вже і букви рідні ми стали забувати і що не всі умієм — признатись трохи сором — без помилок писати.

Тепер ми заявляєм окремо і посполу: поправитися хочем, віднині в українську суботню рідну школу ходитимем охоче і будемо учитись читати і писати, історії та мови, щоб нам не згас у серці промінчик золотистий великої любови. І щоб чуття пошани до рідного-святого в душі у нас не вмерло, ми будем зберігати те рідне наше слово, немов коштовну перлу.

Бо нас навчив Шевченко, як славу-честь здобути, як чесно вік прожити і завжди пам'ятати і гордими тим бути, хто ми й чиї ми діти".

Настали дні осінні, туманами сповиті, задумані та хмарні. Пора, пора вже крайня усім нам, друзі-діти, в гостину до книгарні.

ЖОВТЕНЬ — МІСЯЦЬ „ВЕСЕЛКИ" ТА ЇЇ ВИДАНЬ

Жовтень, це місяць друкованого слова — книжки й преси. Це одночасно місяць кампанії за поширення „Веселки", за придбання нових передплатників та збірки на пресовий фонд нашого журналу. Заохочуємо наших приятелів приєднати „Веселці" нових читачів-передплатників, попросити своїх батьків, учителів, вихователів запренумерувати „Веселку" для шкіл, курсів українознавства і молодечих організацій. Річна передплата становить 4.00 дол., при збірних замовленнях — знижка.

У видавництві можна набути також книжечки, видані „Бібліотекою „Веселки". Досі появилися такі видання: „Козацька дитина" В. Бандурака (ціна 0.50 дол.), „Кобзарева гостина" Р. Завадовича (0.50 дол.), „Богута Багатир" Р. Завадовича — М. Левицького (1.00 дол.) та „Віршована абетка" М. Щербака з багатокольоровими ілюстраціями Е. Козака. Цю книжечку радимо придбати на початку нового шкільного року. Вона допоможе дітям легше й швидше вивчити та закріпити в пам'яті українську абетку. При кожній літері є окремий віршик. „Абетка" дає дітям багато відомостей з історії й географії України, зі звичаїв і побуту нашого народу та з життя славних українських людей. Книжечка видана на доброму папері. Ціна її 1.50 дол.

У жовтні придбайте для своїх бібліотек оправлені в полотно з золотим тисненням річники „Веселки" за 1957-59 рр. Ціна за річник 6.00 дол.

Замовлення і належність слати на адресу:

SVOBODA

P. O. Box 346 — Jersey City 3, N. J.

ЮНІ АВТОРИ!

Чи Ви вже вислали своє оповідання, нарис, віршик чи шкільну задачу або свій малюнок про Шевченка на конкурс юних авторів?

Останній реченець надсилання — 30-го листопада цього року.

Висилайте на адресу:

NASHYM DITIAM — OPDL

39 Jennings Avenue — Toronto 9, Ont., Canada

Умови конкурсу і список нагород були подані в попередніх числах „Веселки".

ДІМА

Ілюстрації Юрія КОЗАКА

МИШКА КІТ і ГОРОБЕЦЬ

На горищі старого дому сиділа в кутку мишка. Її очі були дуже сумні. Ось уже третій день, як вона не мала в роті ані крихточки їжі.

Господарі дому кудись поїхали, і, замість них, сидить у кухні страшний рудий кіт. Йому господарі лишили їсти й пити. Мишка аж на горищі чула, як кіт щось смачно їв, а потім сьорбав молочко з тарілочки. Мишка була певна, що це молочко, бо коли кіт пив воду, то так не сьорбав і не прицмокував.

— Який же він поганий, отой рудий кіт! — думала мишка. — І кроку з кухні не зробить. А в кухні і крихточку хліба знайти можна, є й сир десь під столом . . .

Останнього разу, як була мишка в кухні, знайшла там під піччю шматочок сиру. Рудий кіт був тоді надворі, і вона спокійно перенесла знахідку до себе на горище.

Мишка вибігла з кутка на сходи і глянула вниз. Глянула — і трохи не зомліла з переляку: внизу, прямо перед її очима, лежав рудий кіт. Він дрімав і так страшно ворушив вусами, ніби ось-ось збирався плигнути на горище . . .

Мишка знову забігла в куток і сумно дивилася крізь маленьке віконечко на гілки старого дуба, що сягали аж понад хату.

Та ось вона побачила на гілці свого старого приятеля, горобчика. Мишка підбігла до вікна і пропищала:

— П-і-і-і . . . Добридень, друже горобчику!

Почувши знайомий голос, горобець підлетів до вікна:

— Цвір-цвірінь! Добридень, мишко! Виходь надвір, бо рудого кота ніде не видно.

— Не можу, горобчику! Кіт ось уже два дні у хаті, а я можу вийти тільки крізь ту щілинку, що в кухні біля дверей.

Горобець задумався.

— Ців-ців, погані твої справи, мишко. То це ти два дні нічого й не їла?

— Ні, не їла, — сумно відповіла мишка, схиливши голівку, а коли підняла її і глянула у вікно, горобця вже не було.

Він щосили поспішав до свого гніздечка, бо там була маленька шкуриночка хліба . . . Треба було негайно принести її бідній голодній мишці, яка минулого літа врятувала його, може, й від самої смерти.

Це було тоді, коли погідного сонячного дня горобець сидів на паркані і дрімав. Дрімав-дрімав та й заснув . . . Побачив його рудий кіт, зігнувся, ось-ось плигне на горобця! А мишка, що сиділа недалеко, як запищить: „Пі-і-і! Тікай, горобчику!" Горобчик тоді — пурх! І злетів аж на саме верхів'я дерева. Кіт сердито покрутив хвостом на всі боки й пішов у хату.

З того часу мишка і горобець стали приятелями. А приятелі завжди допомагають один одному.

І ось повернувся горобчик за кілька хвилин до вікна зі шкуринкою хліба в дзьобику. Але як передати її мишці? Літав-кружляв горобчик над хатою і побачив на даху щілинку. Хоч вона була дуже маленька, горобчик вирішив кинути крізь

неї мишці їжу. Стук-стук, стук-стук! — почула мишка у себе над головою. Це горобчик дзьобиком покришив шкуринку на кілька частинок і таки кинув її крізь щілинку.

— Пі-і-і, пі-і-і! — весело запищала мишка й кинулась до їжі.

Горобець підлетів до вікна і тричі стукнув дзьобом у шибу, наче хотів сказати:

— Смачного! Будь обережна з котом! Завтра я знову навідаюсь! — І полетів далі, уважно дивлячись навколо, чи нема де якої шкуринки хліба або зернятка.

Г. ЧОРНОБИЦЬКА

Ілюстрації Е. КОЗАКА

НЕ БРУДНИ КНИЖКИ!

Це була чистенька книжка,
а тепер брудна вже стала.
Може киця, може мишка
уночі її читала?

Чуєш, кицю, чуєш, мишко?
Не годиться так робити!
Як читати хочеш книжку,
Спершу лапки слід помити.

НАВЧАЮ ЛЯЛЮ

Розкидаєш, лялю, речі
по кутках і серед хати,
а мені, як прийде вечір,
треба всіх їх позбирати.

Підійми сама хустину,
олівці склади в шухлядку.

І коли свою дитину
вже привчу я до порядку?

КУТОК РОЗВАГ

СЛІПІ

Учасники гри діляться на дві групи. Одна група сідає рядом з зав'язаними очима. Друга сідає навпроти першої. На знак провідника кожен з другої групи наслідує голос якогось звіра і на знак (свисток) перестає.

Кожен з першої групи відгадує з голосу, хто сидить навпроти нього.

Провідник числить, скільки грачів із першої групи відгадало з голосу грачів із другої групи — стільки перша група має точок. Тоді групи міняються ролями і гра продовжується.

СМІЙМОСЬ!

ШКОЛЯРІ ПРО ПЕКЛО

— Що це таке пекло? — питається Семенко свого товариша Павлика.

— О, це напевно така школа, в якій ні свят, ні вакацій нема, — відповідає Павлик.

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПРИПОВІДКИ

Куди орли літають, туди сорок не пускають.

Легше десятьом подарувати, як в одного попросити.

Правда і з дна моря виринає, а неправда потопає. Хто сумління не має, той правди не знає.

МАРКІЯН ШАШКЕВИЧ

(У 150-ліття з дня народження)

Два великі ювілеї відзначає український нарід у 1961 році: століття з дня смерти Тараса Шевченка і 150-ліття з дня народження Маркіяна Шашкевича. Пам'ять Тараса Шевченка вшановуємо завжди весною, бо народився і помер він у березні, пам'ять Маркіяна Шашкевича відзначаємо восени, бо народився він 6 листопада 1811 року.

о. Маркіян Шашкевич

Рідне село Маркіяна, Підлисся недалеко Львова, розкинулося серед широких ланів. Недалечко села, по другому боці битого шляху ясніла Біла Гора. Хата, в якій жив Маркіян, церковне приходство — потопала в зелені саду, а перед хатою росли розлогі старі дуби. За садом простягався великий старий ліс. Маркіян бігав по саду, забігав і в ліс, ходив з ровесниками на Білу Гору і дивився з неї на красу української землі.

Полюбив Маркіян змалку своє рідне село і Білу Гору, полюбив мову, пісні й казки свого народу.

Коли Маркіян підріс, батько віддав його до школи. Учився Маркіян зразу в недалекому Золочеві, потім у Бережанах, а опісля в духовній семінарії у Львові. І тут почав він писати вірші й оповідання.Писав він про давню велич та славу України і закликав любити рідний край, рідну мову і звичаї.

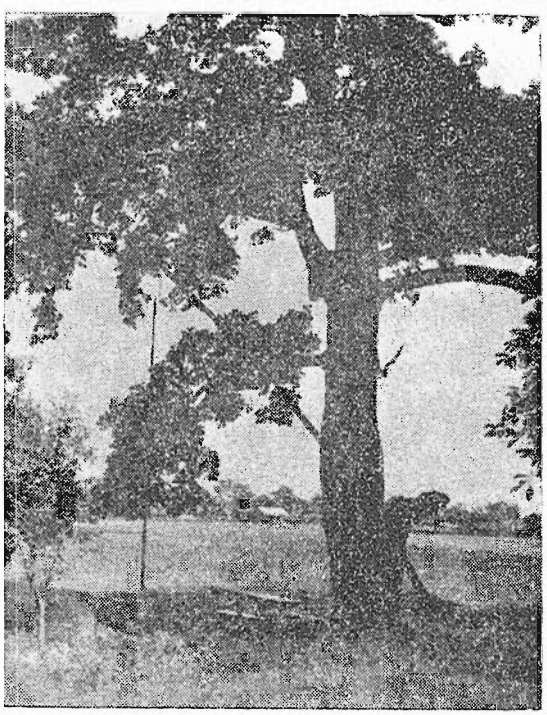

„Маркіянів дуб", під яким малим хлопчиком бавився Шашкевич, і криниця-колодязь з „журавлем", про які згадує Маркіян у поезії-думці „Підлисся".

У той час книжки друкували в нас старою, церковнослов'янською мовою, а живою народною українською мовою говорили тільки селяни. Давні вороги України — поляки й москалі, змагали до того, щоб українці говорили тільки по-польськи чи по-московськи, щоб забули свою мову і виреклися її. Але Маркіян Шашкевич відважно став писати вірші українською мовою і тією мовою говорив завжди і всюди. Він разом із двома своїми побратимами зладив книжку „Русалка Дністрова" і видав її друком в 1837 році. Була це перша книжка в Галичині, написана й видрукувана українською народною мовою.

„Русалка Дністрова" пробудила українців у Галичині до нового життя. З того часу почали тут писати й друкувати книжки рідною мовою.

Не забув о. Маркіян і про українських дітей — він хотів, щоб і вони вчилися змалку своєї мови. Отож о. Маркіян зладив перший буквар і назвав його „Читанка для малих дітей". Було в ній багато казок та віршів. Ця читанка вийшла друком уперше 1850 року у Львові, але скоро вийшла друком удруге — так швидко її розкупили.

О. Маркіян Шашкевич — це пробудник Галицької України. Український народ у Галичині глибоко шанував і шанує свого поета-пробудника. У 100-ліття його народження, 1911 року, поставлено на Білій Горі коло Підлисся величний хрест-пам'ятник на його честь. І кожного року влітку тут збиралися тисячі українців — відбувалися тут всенародні „Шашкевичівські свята". А діти з поблизьких сіл ходили збірними прогулянками на Білу Гору і під пам'ятником деклямували вірші на пошану о. Маркіяна та співали пісні.

Умер о. Маркіян 1843 року. Поховано його у Львові на Личаківському кладовищі, там, де спочивають останки багатьох українських письменників і вчених, які пішли слідами о. Маркіяна. На могилі о. Маркіяна поставлено гарний пам'ятник.

У 150-ліття народження о. Маркіяна Шашкевича українські діти разом з батьками вшановують його пам'ять, а в рідних школах влаштовують Шашкевичівські свята.

ШКОЛА СВ. ЮРА В НЮ ЙОРКУ ВШАНУВАЛА ПАМ'ЯТЬ М. ШАШКЕВИЧА

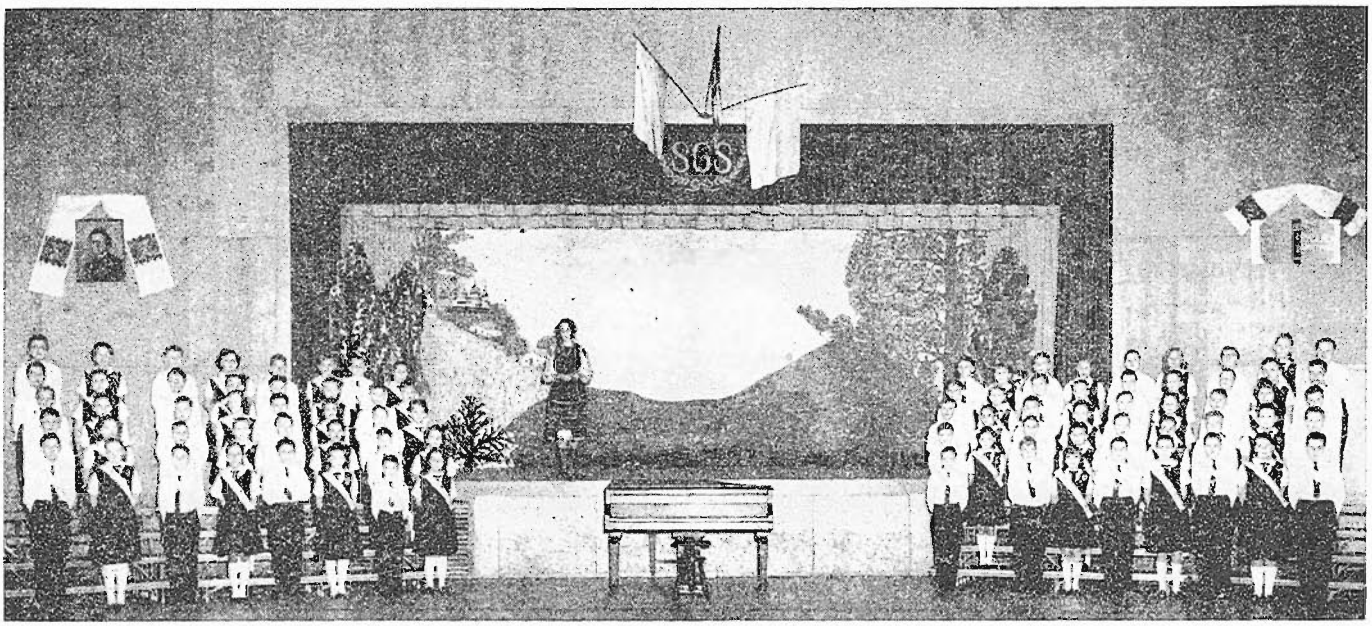

Рік-у-рік наша школа відзначає концертом роковини видатних діячів або подій із життя українського народу. Цьогорічний концерт був присвячений 150-им роковинам з дня народження о. Маркіяна Шашкевича.

Програма свята складалась із вступного слова о. Ю. Катрія та сценки Івана Керницького „На Білій Горі", що її вивели діти нашої школи під проводом сестри Емілії ЧСВВ і учителя І. Близнака. У п'єсці показано фраґмент з життя молодого Маркіяна, 12-літнього юнака, який у польській школі тужить за рідними полями та лугами, а опісля приїжджає на вакації до рідного Підлисся. Він зразу опиняється в гурті своїх сільських однолітків, з ними бавиться і вчить їх української азбуки. Перед ними він уперше відкриває ціль свого життя — стати священиком і будити свідомість українського народу так, як це робив Котляревський „Енеїдою". Показані на тлі хору картини з життя Шашкевича лишили глибоке враження у глядачів. Мені найбільше сподобалася друга частина сценки, коли на Білу Гору, яку дуже любив Шашкевич, прийшли з вінками діти, щоб віддати поклін Пробудникові Галичини та прикрасити квітами його могилу. Картина закінчилася деклямацією і спільною молитвою-подякою великому українському поетові, який віддав всі свої сили на службу народові.

Крім того виступав шкільний хор, який проспівав кілька веснівок, релігійних пісень і композицію І. Соневицького до слів Шашкевича „Підлисся". Учні п'ятої кляси рецитували „Молитву Маркіяна" Лесі Храпливої, а учениця Уляна Близнак — вірш Р. Завадовича „Поклін Маркіянові".

Христина Прокоп

М. МАМОРСЬКИЙ

ПОДЯКА МАРКІЯНОВІ

Спасибі, отче Маркіяне,
Спасибі, вчителю народній!
Слова глибокої пошани
Тобі складаємо сьогодні.

Ти дав нам „Читанку" у руки,
Учив любити мову милу,
Щоб слово правди і науки,
Мов Боже сонце, нам світило.

Ти показав нам скарби мови,
Ти виконав велике діло,
Щоб слово віри і любови,
Мов Боже сонце, нас зогріло.

Тож нині урочистим словом
Тобі ми обіцяєм, діти,
Дідів, батьків священну мову
В пошані мати та любити.

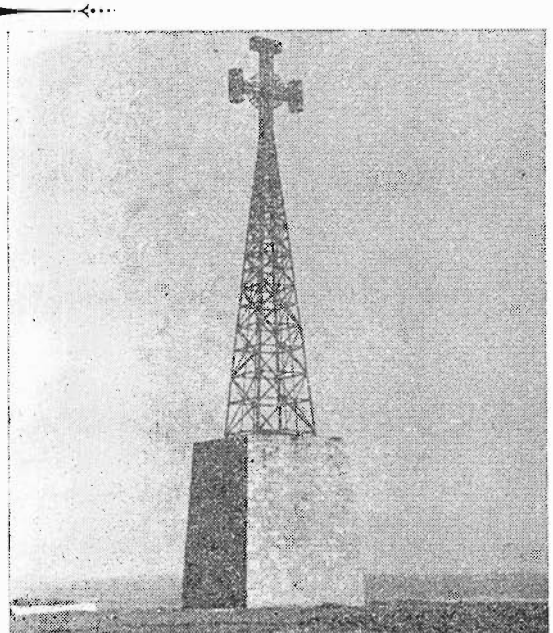

Хрест-пам'ятник М. Шашкевичеві на Білій Горі

Авенір КОЛОМИЄЦЬ *Ілюстрації М. БУТОВИЧА*

Казка восьма

Про те, як громадка захотіла знайти кращу для себе батьківщину.

— Ну й поспішає Дадко до лісу з міста! Дивіться! Дивіться!

— Що ж це сталося, що наш мудрий старшина ґномів біжить, аж перекидається?

— Може, сталося щось погане?

— А може несе якусь добру новину для своєї громадки?

— Дивіться, летить, як вітер, що й устигнути за ним важко.

Так говорили між собою чижики, перелітаючи з дерева на дерево вслід за Дадком.

А Дадко й справді біг скільки сил. Уже так змучився, що раз-у-раз на травинки та грудочки спотикався. І від бігу було йому так гаряче, що аж шапку зняв і вимахував нею навколо обличчя.

— А що це, що це з Дадком діється? — підскочила до чижиків білочка.

— До лісу з міста поспішає, — відповіли чижики. — Змучився, бідолаха.

— „Підвезу його!" — вирішила білка й умить скочила на землю. — Сідай, любий Дадку, й кажи, куди тебе везти!

— О, спасибі тобі, білочко! Я вже насилу біжу. Вези мене просто до моєї громадки.

Білочка стрибнула на стовбур старої сосни, видряпалася нагору та й поскакала з галузки на галузку, з дерева на дерево.

— Ну, тепер, Дадку, розкажи, що сталося, чому так поспішаєш.

— Радісно мені, білочко! Так радісно, що й не знаю, як тобі розказати.

— А що ж таке?

— Книжечку про нас пишуть. Книжечку про добродушків будуть друкувати.

— То з чого ж така радість? — здивувалась білка.

— Ах, як же ти не розумієш! Це ж найбільша наша радість. Це ж найкраща заплата за все добро, що ми робимо.

— Тю-тю, така заплата! І ти з цього так радієш?

— Білочко, коли б ти бачила, як я радів у того письменника, що пише про нас книжечку! Я скакав по його столі. Я перевернув попільничку. Я вліз у чорнило й наробив плям на всіх паперах. Я там цілу ніч протанцював. А тільки ранку дочекався, то оце й біжу до своїх. То-то буде радість, як розкажу їм!

Так білка з Дадком і не зогляділися, як перебули всю дорогу.

Під деревом уже чекала вся громадка бородатих чоловічків. Вони позадирали вгору цікаві личка і привітно махали ручками.

Білка посадила Дадка на пеньок, ґномики збіглися навколо, і Дадко почав промовляти:

— Друзі-ґномики! Маємо велике свято. Таке велике, якого ще не було. І тому я так поспішав. Люди про нас пишуть книжечку. Всі діти будуть її читати. Хай живуть люди!

— Слава! — гукнули добродушки.

— А тепер слухайте! — говорив далі Дадко. — Допомагали ми досі людям, а тепер будемо ще більше допомагати. Не забудьте ж: тільки прийде осінь і небо заплаче і жовті листочки полинуть з вітром, умліваючи з жалю за літом, ви чимскоріше підганяйте зиму, кажіть їй, щоб зогріла під білою периною посіяні в землю зернятка, щоб вони чимдуж проростали. Пильнуйте кожної стеблинки, кожного листочка. Навесні наказуйте пташкам співати голосно й весело, бо від того люди будуть охотніше виїжджати в поля з плугами й боронами. Влітку пильнуйте яблуньок, щоб росли на них гарні яблука. Старанно розчісуйте колоски в полях, бо від того зерно повніше наллється. І травицю на лугах підганяйте, щоб швидше росла, щоб коні й корівки смачнішу мали пашу. Коли люди для нас такі добрі, будьмо й ми для них ще добріші.

— Будемо! Все зробимо! — гукнула громадка.

— А тепер готуйте бенкет! — наказав Дадко.

Вмить розсипалися ґноми на всі боки. Найстарші поназносили пахучих пелюсток з білої рожі та понакривали ними плескатенькі камінчики, що правили за столи. Келіхи найдрібніших квіток стояли, приготовані на солодкі вина. У білих казанках з конвалій варилися питні меди. Великі чорні жуки підвозили в мисочках-жолудинках різні страви: хліб із пилку берези, шматочки покраяних сироїжок, зернятка із журавлини і чисту росу в бочівочках з лісових горішків. По масло бігли

ґномики-постачальники до великого мурашника. Довго треба було чатувати, поки мурашки винесли грудочку свого масла. Ґномики-летуни змовлялися з бджілками летіти до вуликів на високих соснах по свіжий мед і по пергу на тістечка.

Ґномики-діти дуже вже хотіли побачити книжечку, в якій про них написано.

— Так ви ж не знаєте людської азбуки! — сказав учений Куванчача.

— То просимо нас навчити! — обступили маленькі ґномики Куванчачу.

— Якщо обіцяєте бути пильними, то навчу.

— Обіцяємо!

Куванчача посадив усіх малят під грибком, на грибку почепив напис

ШКОЛА

і розпочав науку.

***

Уже все було готове до бенкету, як прибіг задиханий Борис-не-борись.

— Ну, що? Що сталося? — кинулися до нього юнаки-школярі.

— Невесела новина. Не буде про нас книжки!..

— Як то не буде? — стрепенувся Дадко. — Я сам бачив, як писали.

— Не будуть друкувати, — відповів Борис-не-борись.

— Хто тобі сказав?

— Видавець. „Багато важливіших книжок маємо, — сказав він. — Хай книжки про ґномів почекають. Може коли й про них надрукуємо".

Вислухали це добродушки і аж побіліли від несподіванки.

— То так! — закричали вони. — Так нам люди дякують? Так вони пам'ятають наше добро?

Поперевертали ґномики столи, подерли білі оруси, понищили посуд, наскликали мух, ос та мурашок, щоб поїли та повилизували всі їства, а самі засурмили на тривогу.

— Покинути цей край! — кричали розгнівані бородаті чоловічки. — Пошукаємо собі іншої батьківщини. Геть звідси!

— В дорогу! — загукали ґномики на ввесь ліс і побігли з нього геть.

Позад них темнів той ліс, з якого вони вибігли. Праворуч і ліворуч чорніли осінні стерні, переорані поля. Просто перед ґномами була широка річка. Брести через річку вони ніяк не хотіли: намочиш бороду, а коли то вона висохне? Полями йти також не було приємно. Кожну стернину оминай. Та й заблудити можна.

Але не було ради: треба було кудись іти.

(Продовження буде)

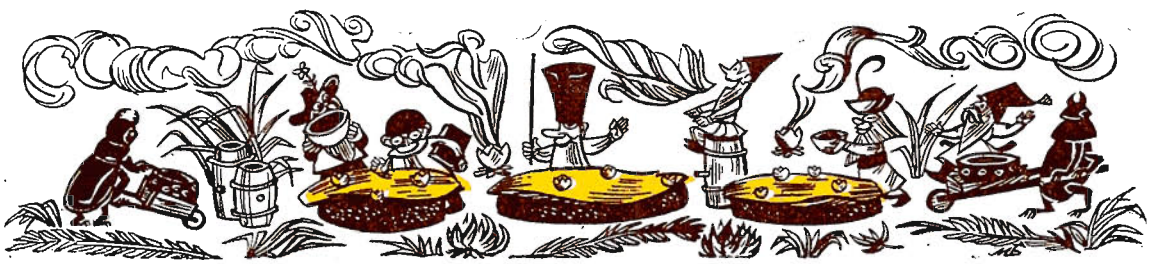

Роман ЗАВАДОВИЧ

ПЕРЕМИШЛЬ

З гір Карпат, де дзвінко
Гомонять потоки,
Котить срібні води
Бистра Сян-ріка,
Там стоїть Перемишль
Під горбом високим,
Давній княжий город,
Славний у віках.

Там дзвеніла слава
Внуків Ростислава,
Терпла перед ними
Ворогів орда,
Там зростала в силу
Галицька держава,
Києва старого
Доня молода.

Вигляд Перемишля у XVII столітті

Старовинних мурів
Ще стоять руїни,
Днів минулих давніх
Свідки кам'яні —

І Перемишль, княже
Місто України,
Мріє про майбутні
Волі світлі дні.

КНЯЖИЙ ПЕРЕМИШЛЬ

На південь від Холма, а на захід від Львова по обидва боки ріки Сяну розкинулось давнє українське місто Перемишль. В старих українських літописах пишеться, що це місто взяв у своє володіння київський князь Володимир Великий у 981 році. Перемишль належав до української княжої держави також за князя Ярослава Мудрого. Цей князь заснував недалеко Перемишля друге місто, яке й назвав своїм ім'ям — Ярослав.

Перемишль був столицею найдалі на захід висуненого українського князівства. На захід від нього простягався величезний праліс, який був майже непрохідною границею з Польщею. У Перемишлі князювали наші князі Ростиславичі — Рюрик, Володар і Володимирко. Був тут багатий княжий двір, був тут і єпископський двір. Увесь город був укріплений високими валами, вежами, глибокими ровами і рікою Сяном. Князь Володар Ростиславич збудував тут величаву церкву-собор святого Івана Хрестителя. Недавно відкопано залишки цього собору і багато дубових домовин, в яких спочивали князі та інші визначні постаті давнього Перемишля.

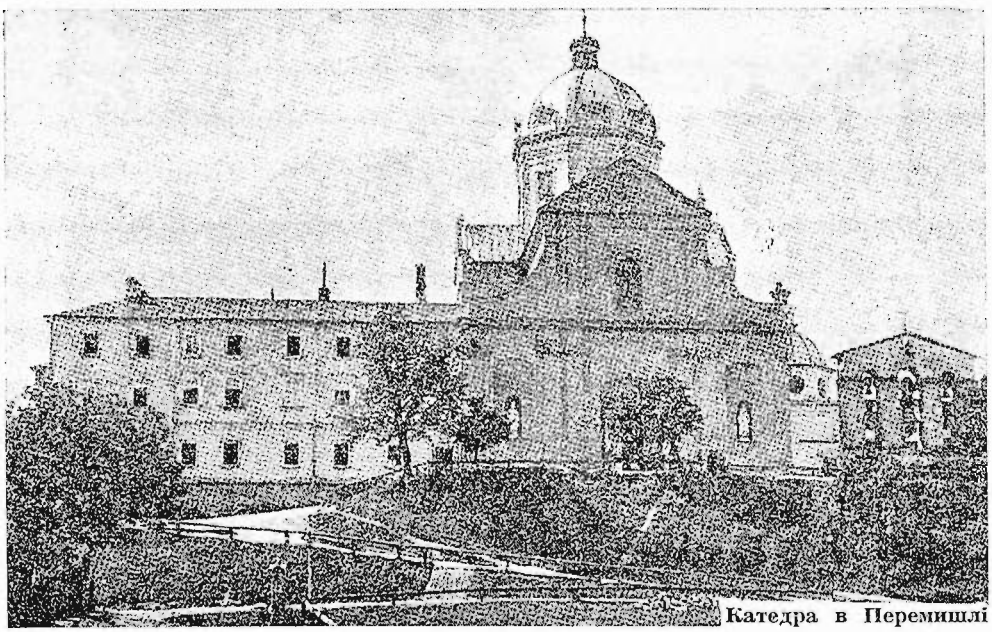
Катедра в Перемишлі

Перемишль з княжих часів був осідком українських єпископів. Останнього перемиського єпископа, Йосафата Коциловського, арештувала комуністична влада, і він помер у большевицькій тюрмі.

До другої світової війни в Перемишлі були українська середня школа, дівочий інститут і численні українські товариства. Тепер Перемишль під польською владою і українцям дуже важко тут жити. Але українці не покидають свого рідного міста, бо воно було і буде українським.

Володимир МАЦЬКІВ

ДОРОГОЦІННА ПАМ'ЯТКА

Володко Гуцуляк ходить до сьомої кляси. Він дуже цікавиться історією України. Придбав собі кілька книжок, що описують наше минуле, і часто їх читає. Всі, що знають Володка, називають його майбутнім істориком.

Коли в Школі Українознавства вчитель розказував про короля Галицької України Данила та про його коронацію, Володко зацікавився, що сталося з його короною. Адже ні Данило, ні його наслідники не забрали з собою корони до гробу. Вона десь мусить бути! Але де?

Довго думав про цю справу, шукав згадки про неї в підручнику історії, але задовільної відповіді не знайшов. Наостанці звернувся до вчителя історії.

Учитель прийняв Володка дуже ласкаво. Дізнавшись, чого хлопцеві треба, відповів:

— Корону, що нею в 1253 році коронувався галицький князь Данило Романович, прислали йому з Риму. Тоді єдналися всі християнські держави, готуючись до боротьби з грізними татарськими завойовниками. Нині знаємо, як виглядала ця корона, бо її рисунок є на печатці Данилового внука, Юрія І. Дуже подібною до цієї корони є долішня частина владичої мітри українських єпископів у місті Перемишлі над рікою Сяном. І тому вчені дослідники здогадуються, що мітра перемиських єпископів перероблена з королівської корони володаря Галицької Землі, Данила.

— Як же могло статися, що корона попала до Перемишля? — допитувався Володко.

— Певно нічого не знаємо, бо цього ніде не записано в старих документах, — сказав учитель. — Одні гадають, що Данилову корону забрав до Кракова польський король Казимир, коли в 1340 році здобув Львів. Потім міг інший краківський князь подарувати її перемиському єпископові. Інші кажуть, що, можливо, син Данила, Лев забрав цю корону з собою до Лаврова і там вона зберігалася, доки її не завезли до Перемишля.

— А що це за місто Лаврів? — запитав Володко.

— Лаврів — не місто, а мале село над горішньою течією Дністра, серед невисоких горбів карпатського Підгір'я. Тут був здавна монастир Отців Василіян. Називали його Лаврою, як київський монастир над печерами. Коли згодом коло монастиря постало село, люди дали йому назву Лаврів.

У цьому затишному монастирі серед прегарної природи доживав старого віку дехто з галицьких володарів. Там перебував на старості літ і Лев, син Данила, там помер і був похований. Я навіть читав, що на старому цвинтарі коло лаврівського монастиря вже за моїх часів відкопано срібну домовину з кістками. Це була, мабуть, домовина короля Льва Даниловича. Можливо, що в Лаврові проживав також король Данило. Отже, в цьому монастирі могла також зберігатися королівська Данилова корона.

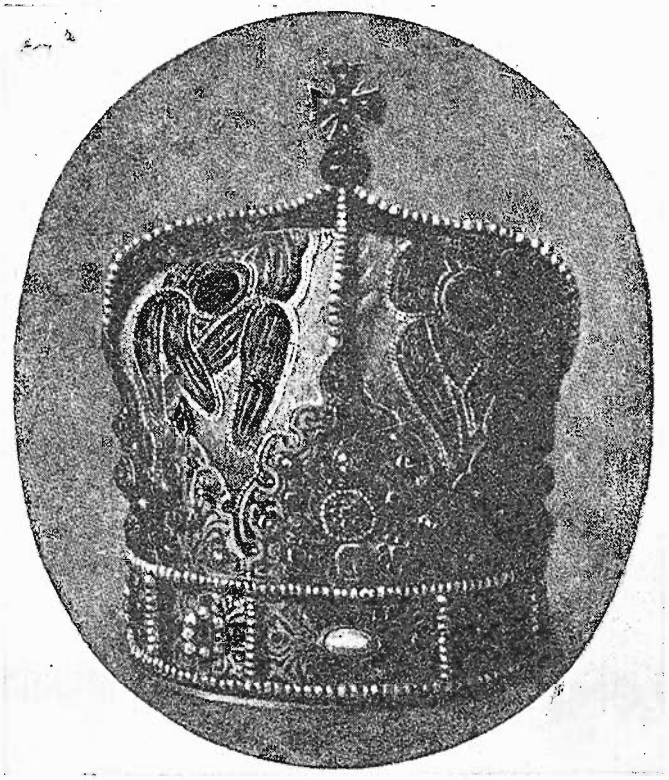

Перероблена на єпископську мітру корона короля Данила

Коли ж Українсько-Галицька Держава втратила самостійність, королівська корона перейшла на власність українських єпископів у Перемишлі. Їм підлягав монастир у Лаврові. Щоб вороги не забрали цієї дорогоцінної спадщини, один з перемиських єпископів наказав переробити корону на мітру. Минуло багато літ, за той час сталося багато важливих подій, і багато призабулося. Призабулась і пам'ять про владичу мітру. Але не забули про неї вороги.

За першої світової війни військо московського царя здобуло Перемишль. Москалі забрали з палати єпископа корону-мітру й вивезли її до своєї столиці, Петербургу. Однак по війні нашим людям вдалося вернути собі цю дорогоцінну пам'ятку, і її знов перевезено до Перемишля. Так прийшла друга світова війна, і Перемишль зайняла московсько-большевицька армія. Большевики ув'язнили наших владик, а всі їх цінності пограбували. Що сталося з короною-мітрою, не знаємо.

Володко слухав, мов зачарований. Він запитав учителя, як ця корона виглядала. Учитель добув із шафи книжку й показав хлопцеві рисунки дорогої пам'ятки.

Алла КОССОВСЬКА

Ілюстрація П. АНДРУСЕВА

ЯК ВЕЛИКИЙ ТАРАС МАЛЕНЬКОГО ТАРАСИКА ДОГЛЯДАВ

Коли тато й мама приїхали з Тарасиком до Америки, хлопчикові було всього лише кілька місяців.

Тяжко їм прийшлося на самих початках, бо відразу ж по приїзді до Нью-Йорку захворів Тарасиків тато, і його забрали до шпиталю.

Зосталася мама з малим Тарасиком на руках. Грошей у неї не було, а заробити вона не могла, бо не було на кого залишити малу дитину. Друзі потроху допомагали, але в той час вони й самі ще багато не мали. Винайняли для новоприбулих маленьке мешкання, всього одну темну кімнату й кухню. У кімнаті поставили старе ліжко для мами і маленьке ліжечко для Тарасика.

Єдиною окрасою кімнати був великий портрет Тараса Шевченка, без рами. Мама привезла цей портрет з собою. Його намалював мамин покійний уже тато, добрий маляр, і подарував дочці, наказавши ніколи з ним не розставатися. Тарасикова мама виконала батьківський заповіт, і ось портрет Шевченка прибув з ними до Америки.

Позичили друзі і грошей на життя, але час минав, і скільки ж його можна ще позичати? Хвороба Тарасикового батька затяглась, і мама мусіла йти працювати.

Старенька сусідка погодилася доглядати хлопчика в той час, коли мати буде на роботі. Але була вона дуже вже старенька та ще й глуха до того ж і все куняла сидячи.

Страшно було мамі залишати синка на таку ненадійну доглядачку, але нічого не вдієш... Підсунула вона синове ліжечко до стіни, під портрет Шевченка, і пішла на роботу.

З тривогою в серці відробила своє й поспішала додому з однією думкою: „Що там з Тарасиком, чи не впав, бува, чи не забився?"

А коли ввійшла до своєї хати, зупинилася на порозі вражена.

На стільці міцно спала старенька сусідка, аж хропла, похитуючись з боку на бік. А Тарасик не спав. Він лежав у ліжечку і, дивлячись на портрет Шевченка, простягав до нього солодкий коржик, щось лебедів і сміявся. Він, мабуть, хотів почастувати Кобзаря цим коржиком, думаючи, що це жива людина. А великий Тарас дивився на малого Тарасика й ніби посміхався до нього своїми добрими й мудрими очима.

— Підбігла я до портрета, — розповідала своїм друзям Тарасикова мама, — і не витримала, заплакала. Дуже вже перехвилювалася, біжучи

додому. Поцілувала я образ Кобзаря і сказала: „Ти, батьку наш, завжди допомагав бідним людям, отже й мені допоміг, синка доглянув. Спасибі ж тобі, великий!"

Узяла я дитину на руки і піднесла до портрета:

— Оце, сину, батько Тарас, твій друг на все життя!

А хлопчик засміявся. „Лясь!" — каже, це Тарас — значить. І все йому коржика простягає.

З того часу я вже не боялася залишати Тарасика вдома. Твердо вірила, що Кобзар його догляне, і нічого з дитиною не трапиться. Так і було. Тарасик або спав спокійно, або розмовляв з портретом, як із живою людиною.

***

Минуло десять років. Тарас уже великий хлопець, добре вчиться, любить читати. У нього своя гарна кімната в новому домі, який недавно купили його батьки. І в тій кімнаті над столом, за яким Тарасик готує свої шкільні завдання, висить у гарній різьбленій рамі портрет його великого Друга.

А на столі завжди лежить книга в дорогій оправі, на якій золотими літерами витиснено: „Кобзар".

Роман ЗАВАДОВИЧ

ГЕРОЇ ВІДНЯ

Це оповідання взяте з книжки про козаччину „Слава не поляже", що саме вийшла старанням Об'єднання Працівників Дитячої Літератури, як третій том Дитячої Енциклопедії Українознавства.

— Рятуйте Відень! Рятуйте християнську Европу! — неслися з цісарської столиці над Дунаєм на всі сторони світу тривожні благання вліті 1683 року.

І було чого благати! Відень облягла величезна турецька армія, скріплена татарською ордою та мадярським військом. Могутній султан, підкоривши під свою владу країни греків, болгар, сербів, волохів, молдаван і мадяр, посягнув по Відень, тодішню столицю німецьких цісарів. Його двістітисячне військо під командуванням великого везира Кара Мустафи завзято штурмувало оборонні мури Відня. Місто героїчно відбивалося, але його залога була невелика — всього 12 тисяч війська.

Цісар Леопольд завчасу виїхав до Пассав і звідти кликав християнських володарів на допомогу. Поволі стягалися до збірного табору під Братіславою Леопольдові союзники, саксонські, баварські, льотрінґські та чеські князі з полками пишно озброєних лицарів. Чекали на польського короля Яна III Собєського. Він, найстарший віком і найбагатший на досвід у воюванні з турками, мав перебрати командування над усім союзним військом.

Тим часом у Відні становище щораз гіршало. Місто було відрізане від решти світу, і ніхто не знав, що там діється. Військо, зморене розпачливою обороною, відбивалося останками сил.

Задумався-зажурився командант Відня, генерал Штаремберґ. Що робити? Треба повідомити цісаря, щоб поспішав з допомогою. Але як це зробити, коли турки щільно оточили Відень своїми шанцями? У 17-му столітті не було радіо і літаків. Перенести вістку мусіла сама людина. І Штаремберґ наказав шукати такої розумної та відважної людини, яка б зуміла пробратися крізь ворожий табір, поміж турецькими стежами й заставами, і добитися до християнського війська.

Тяжке й небезпечне це завдання! Хто його виконає? Чи є такий герой-сміливець у Відні?

Так, він знайшовся! Це був Франц Кульчицький, старшина відділу добровольців, що боролися на мурах Відня.

— Хто ви? — спитав його Штаремберґ.

— Я шляхтич родом з України, з-під Самбора, — відповів Кульчицький. — Проживаю постійно у Відні і займаюся торгівлею. Не раз їздив я у країни мохаммеданського Сходу в купецьких справах. Там навчився турецької мови і пізнав турецькі звичаї. Є в мене слуга, що теж уміє по-турецькому. Переодягнемося за турків і спробуємо щастя.

— Хай вас Бог провадить! — сказав Штаремберґ. — Дам вам „залізну грамоту" і листа до цісаря. Заховайте їх добре — і в дорогу!

Темної дощової ночі вибрався у дорогу Франц із слугою Юрієм — обидва переодягнені за турецьких купців. Перше діло — непомітно пробратися в ворожий табір. Їм пощастило. Коли настав день, вони опинилися серед незліченних шатрів. Співаючи турецькі пісні, вони йшли вперед, а на запити відповідали, що їм не повелося, що вони втратили всі товари, привезені за військом, і тепер ідуть найматися на роботу в виноградниках.

Бог допомагав, „купці" щасливо дійшли до містечка Нусдорфу, де люди перевезли їх через Дунай, і 15 серпня стояли вже перед головним вождем союзних військ, князем Карлом Льотрінґським.

Дуже зрадів Карло несподіваним пришельцям: тепер він уже знав, що діється у Відні. Карло звелів Кульчицькому негайно вертатися до Відня, щоб принести знеможеним оборонцям слова надії. Серед різних пригод і небезпек щасливо вернулися обидва сміливці до Відня. Вранці 17 вересня вони вже передали генералові Штарембер-

ґові листа про те, що союзні війська незабаром ударять на турків. У Відні запанувала велика радість, а вояки з новим завзяттям кинулися до оборони.

І справді, незабаром надійшло польське військо, але Ян III не квапився до наступу. Він чекав на козацькі полки, що йшли походом аж з України. Не тільки польський король, але й цілий християнський Захід знав, що нема кращого війська проти турків, як козаки. Їх віддавна запрошували до спільної боротьби з турецькою навалою, і оце тепер славні лицарі України поспішали на рятунок християнської Европи.

Нетерпляче виглядав король Ян козаків і писав про це до своєї жінки, королеви Марії: „Я вже нічим не турбуюся, тільки козаками, за якими зідхаю кожного дня. Без цих людей ми не можемо обійтися!"

Нарешті прийшли й козаки — полки Палія, Миклашевського, Малики під булавою наказного гетьмана Куниці.

Жовтневого дня 1683 року із подвоєною силою загриміли гармати, загупали самопали, забряжчали шаблі. На лівому крилі союзницької армії стояли саксонці й льотрінґці, посередині австрійці, баварці та поляки, а справа — українці. Король був недалеко, він хотів мати козаків під рукою, щоб у рішальну хвилину використати їх, мов таран, для головного удару.

Спочатку турки трималися добре. І не диво, це була одна з найкращих армій світу. Вже дві години кипів бій, і ніхто не здобував переваги. Тоді настала козакам пора вдарити. Мов буря, понеслися вони на ворога. Ворог не видержав наступу й почав подаватися. Цей момент бою так описав король у листі додому: „Козаки пішли на штурм швидко й відважно, взяли передмістя з будівлями і першу палісаду, здобули ворота і на них поставили свої хрещаті прапори. Козаки вирішили всю справу і славу заслужили велику".

Козацький наступ захитав силу турецького війська й додав завзяття християнському лицарству. Незабаром розгромлені турки зняли облогу й заховалися за шанцями табору. Але запорожці й там не дали їм спокою: вночі вдерлися до табору й підпалили склади з стрільним порохом. Повітря сколихнули могутні вибухи. У ворожому стані зчинився переполох. Перші кинулися врозтіч татари, за ними побігли турки. Великий везир Кара Мустафа насилу втік на коні . . .

„Козаки стали героями дня, їх носили на руках", — написав король у листі додому.

З того часу доля Европи змінилася: могутність Туреччини заломилась, і велична імперія султанів почала занепадати.

Отак геройська відвага синів України врятувала Відень у найгрізнішу хвилину його історії.

Франца Кульчицького нагородили вдячні віденці почестями та майном. Крім того, йому подарували всі запаси кави, залишені в турецькому таборі. Кульчицький заснував у Відні першу в Европі каварню. Віденці ніколи не забудуть про українця Франца Кульчицького.

ЩО ЧИТАТИ?

„СЛАВА НЕ ПОЛЯЖЕ" — КНИЖКА ПРО КОЗАЧЧИНУ

Бібліотеки дітей збагатяться ще на одну цікаву і гарну книжку. Це книжка про козаччину — „Слава не поляже". Вона вийшла, як третя частина Дитячої Енциклопедії Українознавства (ДЕУ), що появляється заходами Об'єднання Працівників Дитячої Літератури (ОПДЛ) під редакцією Богдана Гошовського. У книжці розповідається про початки козаччини й заснування Запорізької Січі, про життя, звичаї й побут козаків, про їх славні походи, подвиги й бої, про їх боротьбу за волю й незалежну державу проти татар, турків, поляків і москалів, про козацьких гетьманів та визначних людей часів козаччини.

Книжка має 126 сторінок, надрукована на доброму папері й має понад 50 ілюстрацій, мап, портретів. Кольорову обкладинку виконав мистець Мирон Левицький. На обкладинці зображений козак з рушницею-гаківницею й шаблею на тлі козацького корабля й церкви.

Усіх томиків ДЕУ має бути шість. Їх поява залежить від успіху книжки про козаччину „Слава не поляже". Тому заохочуємо наших читачів придбати собі цю книжку, яка буде їм цікавою лектурою та посібником на лекціях українознавства. Її ціна — 2.00 дол., у полотняній оправі — 2.50 дол. Книжку можна замовляти у книгарні „Свободи". Адреса: SVOBODA

P. O. Box 346 — Jersey City 3, N. J.

або: NASHYM DITIAM — OPDL,

39 Jennings Ave., — Toronto, Ont., Canada

Іванна Савицька: ТРИ КАЗОЧКИ для дошкільного віку. Ілюстрації Едварда Козака. Ню Йорк, 1961. А оце друга нова книжка для дітей-дошкільнят. Три казочки — про дівчинку, що загубила черевичок, про школу в лісі і про Мамин день. Книжка кольорова, на грубому папері, друкована великими буквами. Малюнки великі, повносторінкові — залюбки розглядатимуть їх наші малі братчики й сестрички.

ЧАП-ЧАЛАП

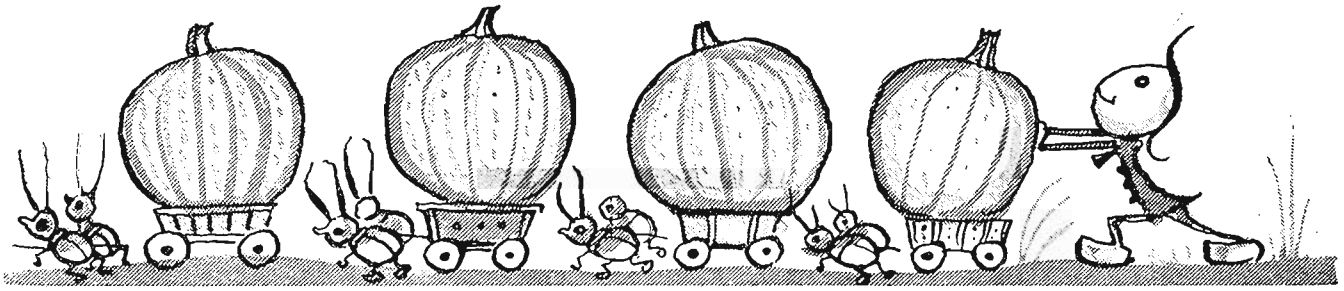

Гей, над'їхали вози,
Що везуть там? Гарбузи!

А хто тягне? Козі-Розі
По гладесенькій дорозі.

Чап-Чалап на все вважає
І, як треба, попихає.

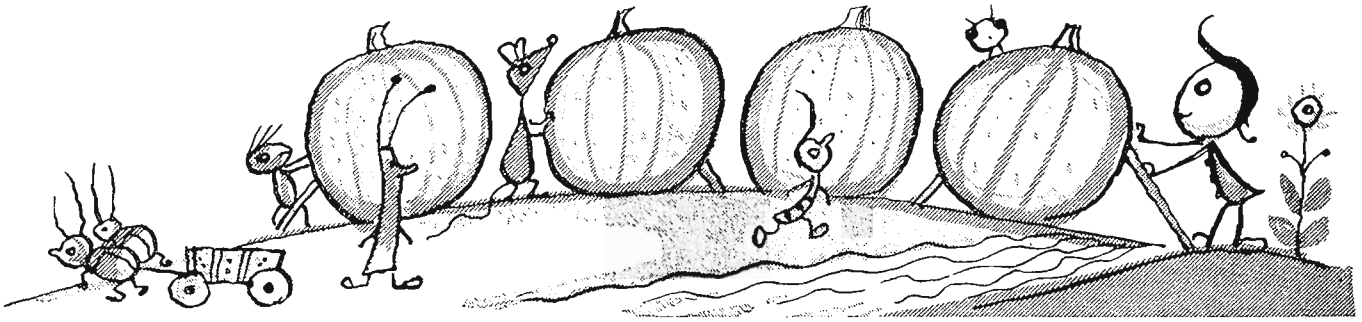

В гай заїхали вози,
Поскидали гарбузи.

Коло бистрого потока,
Де вода не є глибока,

Поскладали їх рядком,
Ще й підперли патиком.

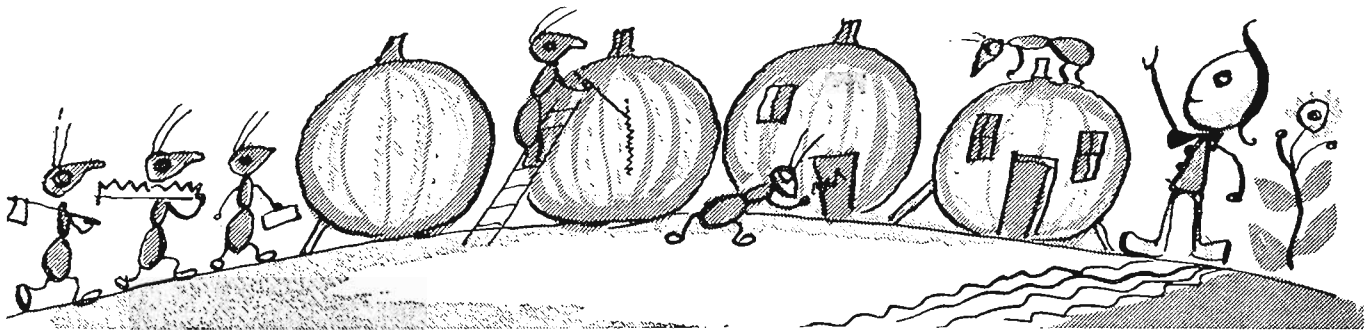

Потім кликнули майстрів,
Щонайбільших муравлів.

Ті майстри, як попоїли,
Щось там різали, вертіли, —

Від сніданку до вечері
Поробили вікна, двері.

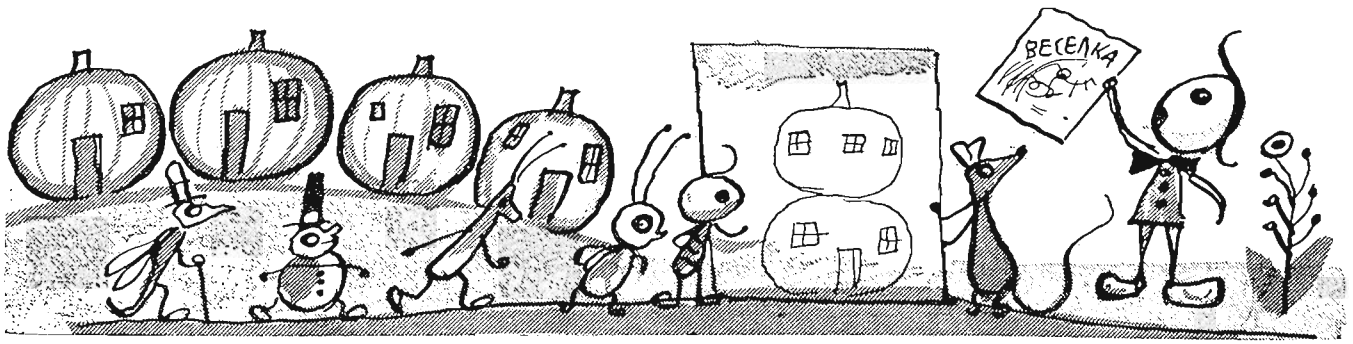

Як хатки були готові,
То зійшлись „комітетові";

Радять взятись за будову,
Класти школу поверхову.

Щоб їх діти мову знали,
І „Веселку" всі читали.

ЕКО

Сценарій і текст: Р. ЗАВАДОВИЧ
Scenario and story: R. ZAVADOVYCH

Ілюстрації: П. ХОЛОДНИЙ
Illustrations: P. CHOLODNY

БОГДАН, КОЗАК-ХАРАКТЕРНИК

ІСТОРИЧНА КАЗКА

UKRAINIAN TALE

BOHDAN, KOZAK-SORCERER

РОЗДІЛ XIII: СТЕПАМИ ДОДОМУ

CHAPTER XIII: HOME THROUGH THE STEPPES

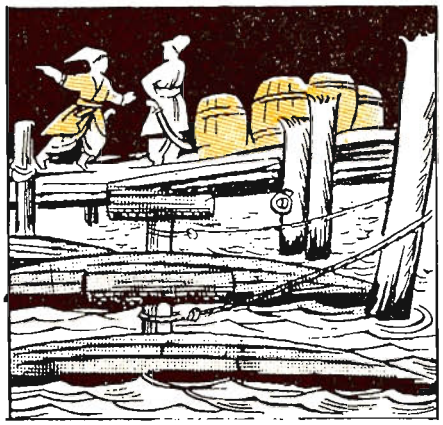

— Турки надпливають! Що зробимо з підводними човнами?

"The Turks are coming! What will we do with the submarines?"

— Спалимо, щоб не попали в руки ворогам!

"Burn them, to prevent the enemy from getting them!

Коли перша ґалера наблизилась до Очакова, у пристані спалахнула ще одна пожежа.

When the first galley approached Ochakiv, one more fire was raging in port.

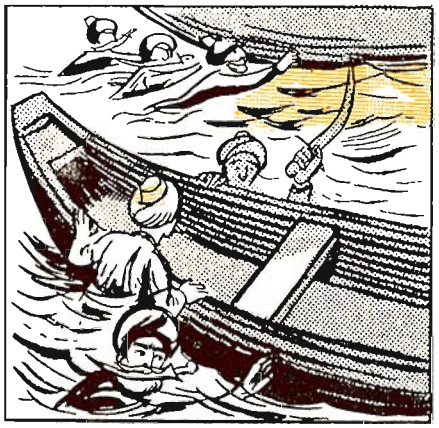

З бойовим криком кинулися турки на козацькі чайки.

The Turks charged the Kozak boats with a war yell.

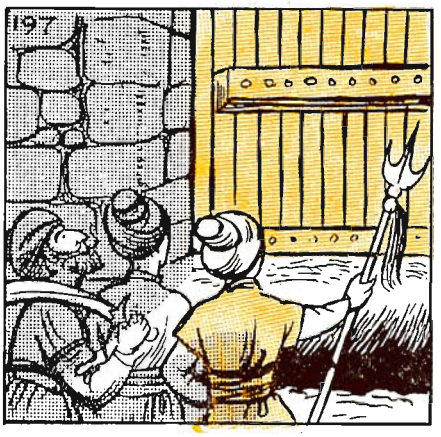

— Козацькі чайки . . . порожні!
— Брама . . . замкнена!

"Kozak boats . . . they are empty!"
"The gate . . . it is locked!"

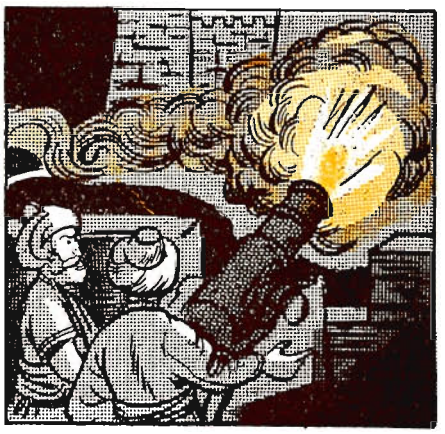

Розлючений Гассан-паша наказав вдарити з гармат на мури Очакова.

Angry Hassan-Pasha gave an order to fire the cannons on the walls of Ochakiv.

(Продовження буде)

(To be continued)